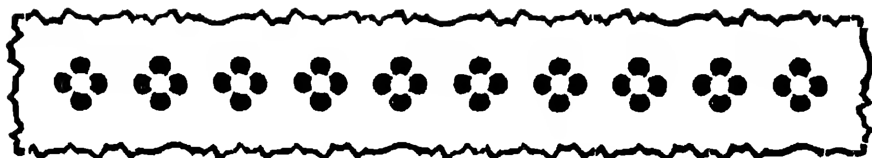
Archiv městečka Mohelna.

Podává

Augustin Kratochvíl,
kaplan v Popovicích.

V TŘEBÍČI 1906.
Nákladem vlastním. — Tisk J. F. Kubeše.

1. Za *nejstarší* písemní památku v archivě mohelnském byla považována německá listina uprostřed se znakem Petra z Jevíčka a městečka Mohelna, na pergameně, jíž Zikmund, král český, uděluje **znak** městečku. (V Kostnici, na den sv. Jakuba 1417). Táž jest však formou podvržena, ne-li částečně i obsahem. Bylať původní latinská a později na němčinu špatně přeložená velmi chybně opsána v 16. věku na pergamen, s něhož byl napřed vyškrabán nějaký privilej; královská pečeť Zikmundova byla odříznuta od původní a přidána na opis, na nějž se i *udělený znak* omaloval. Hedbávná šňůra jest znatelně svázána.

Její obsah jest: Král Zikmund na žádost obyvatel městečka Mohelna, aby měli ve své pečeti též svůj znak, uznávaje zásluhy *Petra z Jevíčka*, držitele Mohelna, svolil, aby měšťané obdrželi svůj *městský znak*. Za znak vyvolen znak Petrův (dvakrát kosmo dělený štít), rozšířený v prostředním poli *sedícím daňkem* (či daňhelem) *na pažitě*. (v. obr.)

2. Druhá listina jest z r. 1508., kterou *Vilém z Pernštejna a na Helfenštejně* list svědčící mu na jarmarky a trh v Mohelně a daný mu od krále Vladislava, převádí na uroz. pana *Zdeňka z Kralic a na Mohelni* i na jeho dědice a budoucí držitele Mohelna a dobrou vůli dává, «aby oni těch jarmarkův

a toho trhu, užívati mohli bez překážky mé (t. j. pana Viléma)». Svědky byli uroz. vládykové: Bohuslav Běškovec z Běškovic, Melichar Šladvic z Lomu, Václav Opršal z Zher, Jan Kobík z Opatova, Oldřich z Pařizku a Karel z Bezděkova. Na Pardubicích, v sobotu před sv. Ambrožem 1508.

3. *Třetí listina týká se zdejšího vinařství.* Syn Vilémův, Jan z Pernštejna, hejtman markrabství Mor., svým poddaným v Mohelně povolil, aby mohli sobě bez něho a jeho erbův překážky *vinohrady* (t. zv. «Novosad» či «Nové Hory» neb «Nová Hora») vysaditi a víno z oněch vinohradů při městečku vyšenkovati a zpeněžiti, však na ten způsob, «aby platu z těch vinohradů každoročně po 5 groších počtu vídeňského určitě při sv. Martině jak mně, erbům a potomkům mým se spravovalo a odvozovalo. Také já (p. Jan) jakožto vrchnost jejich to míti chci, aby ti, kteřížto tu vinohrady mají anebo míti budou, tím svým obyčejem a řádem a horenským právem jakož při jinších místech, kdež vinohrady mají, náležitě se řídili a spravovali tak, aby mezi nimi vždycky sousedská svornost zůstávala». Na Tovačově, v úterý před sv. Stanislavem 1515.

Poznámka. R. 1894. byla listina zapůjčena na výstavku do Ivančic, kde se nalézá posud ve sbírce listin Musejního spolku.

4. Maria Teresia jako královna česká a markraběnka Moravská potvrzuje (Ve Vídni, dne 25. srpna 1770) mohelnské výsady; potvrzení jest napsáno na 10 pergamenových listech se zachovanou velkou císařskou pečetí

a obsahuje mimo zmínku o listině Viléma z Pernštejna (2. list) opisy *darování odúmrti městečku a okolním vsem* Václavem z Lomnice a svobodu kupu vína mimo 20 věder na vyšenkování ve prospěch vrchnosti, dané Janem hr. z Verdenberka.

První obsahově zní: «Já Václav St. z Lomnice a na Náměšti i s erby svými vyznávám . . ., že předstoupili před mne . . . rychtář a konšelé i všecka obec z městečka Mohelna a vedle nich lidé moji ze vsí Popůvek, ze Lhánic, z Kramolna a z Kladrub prosíce mne všichni vespolek, abych jim odmrt, kterouž na tom městečku a na těch vsech spravedlivě mám, jim abych tu odmrt dal. A já . . . dal jsem jim a mocí listu tohoto dávám svrchupsaným lidem všem vespolek, obyvatelům téhož městečka i ve vsech na domích, mlýnech, roli, lukách, vinohradech, zahradách, burgrechtech, na statku mohovitém i nemohovitém tak, aby oni lidé moji svrchupsaní mohli své statky . . . poroučeti, dávati přátelům i jiným, komu by se jim nejlépe zdálo a líbilo . . ., avšak s tou výminkou, aby . . . by takoví statkové na domech, roli aneb jiných věcech svrchu jmenovaných přes pole poručeni byli, ti a takoví, aby toho . . . ani odtud brali, leč aby mně a erbům a potomkům mým prvé řádně člověkem hodným a nezávadným grunt osadil . . ., a jestliže by kdo, jakžkoli smrtí zšel, ženy a děti nemaje a poručenství neudělal . . ., na přítele spadnouti má; pakli by se žádný přítel doptati nemohl, tehdy rychtář a konšelé svrchupsaní mají se . . . v statek uvázati a

toho do půl léta chovati, a potom po půl létě vyšlém s panskou vůlí a radou mojí na kostel neb na chudé lidi... naložiti...» Svědky byli uroz. páni: Jan Osovský z Doubravice a na Hrotovicích, Smil Osovský z Doubravice a na Valči, uroz. vládykové: Burian z Jemničky a na Evanči (= Vanči pod Tasovem), Václav Olešinka z Kladné a v Vel. Byteši a Jan Březnický z Náchoda a na Jinošově. Na Náměšti, v středu po sv. Tomáši 1535.

Jan Filip hr. z Verdenberka osvobodil obyvatele městečka Mohelna od povinnosti kupovati víno z jeho sklepů a povolil jim, že smějí kupovati je, kde by jim bylo libo; vyňato bylo jen oněch 20 věder, jež se šenkovaly ve prospěch vrchnosti. Na Náměšti, dne 4. října 1681.

5. Pergamenová německá listina s císařskou pečetí, jíž *císař a král Leopold II.* potvrzuje všechna nadání, obdarování a svobody mohelnské. Ve Vídni, dne 30. září 1791.

Poznámka. Z potvrzení se dovídáme, že císař Josef II. stvrdil městské zdejší výsady ve Vídni, dne 30. listopadu 1781.

Mimo listiny jsou v archivě i **knihy**, z nichž se dočítáme o důležitých a zajímavých zprávách.

1. *Městská kniha.* Jest bez nadpisu, špatně vázána a obsahuje na 230 listech kupy (1—78), poručenství, různé a svatební smlouvy z l. 1441.—1624. Ve hřbetě jejím jsou pergamenové latinské ústřižky z 14. neb 15. stol.; některé listy, na nichž bývalo snad nejdůležitější napsáno, jsou vyřezány

Odtud se dovídáme, že r. 1543. prodali jsou páni starší, zejména tito: Matúš Řevuška, Jira Konečný, Jan Chrástů, Havlíček, švec, a j. *rathuz* za 25 kop víd. Bočkovi, jejž byli koupili r. 1541. za touž sumu; r. 1546. na den nového léta koupili páni starši *rathouz* od Pechové za 45 kop vídeňských. 5 kop se položilo hned, ostatní se měly spláceti po 5 kopách při každých vánocích (fol. 2.).

Často se poznamenávají kupy různých splátek za hotové peníze k obecnímu dobru: R. 1545, koupeno od pánů starších na vinohradě v Staré Hoře váznoucích 19 kop za 14 kop bez 10 bil. gr. (fol. 4.); r. 1552. 60 zl. za 25 zl. od Jana Služky (fol. 8.); r. 1550. 52 zl. za 26 zl. od Matěje Voščipa (fol. 9); r. 1555 od Urbance 5 kop víd. za 2½ kopy (fol. 15.); r. 1556. sedmery peníze od Blažka Sedláka (fol. 15. a 16.); r. 1561. i na vinohradě v hoře Senohradské 18 zl. za 8 zl. a m. j.

Tehdy odporučovalo se *na opravu kostela*: Martin Machat 1546 poručil na kostel 10 kop víd., jež se měly platiti z Vondrákova domu (fol. 6.); Řiha Burek r. 1553. odporučil 85 kop víd., jež byly zajištěny na vinohradě v Staré Hoře u Ivančic, polovici na *hodiny*, polovici kostelu (fol. 13.); r. 1568. Anna Zamaška k záduši zdejšímu kostelu poručila 30 zl. (fol. 40.); Anna Hubatá, kovářka 10 r., Mikeš 10 r. «k záduši mohelnickému» (fol. 42.) atd.

Sirotčí peníze ukládaly se v truhlici obecní (sirotčí). *Knihy městské* se chovaly v rathouzi; již r. 1580. se mluví o *„starých*

registrech", r. 1609. o *„knihách rychtářských*" (fol. 74.).

Vzpomínají se: Augustin, *písař* (1558); Petr, *písař* (1588); Nykodém Kotrba, *písař radní* (1614).

Z kupů jsou nejdůležitější: L. 1558. stal se trh a prodej vinohradu v Nové Hoře . . ., že Augustin písař prodal vinohrad svůj *„novosad*" *v Nové Hoře* za 50 zl. (fol. 23.).

R. 1569. v úterý před hromicemi prodal kněz *Adam, farář z Horních Dubňan*, všechny své požadavky, jež zde měl na vinohradech a gruntech, celkem 227 zl. obci mohelnské za hotovou sumu 84 zl. (fol. 39.).

L. P. 1615 . . . z poručení uroz. pana *Tomáše Soběhrda z Kozlova* (roku 1611. na Vostrově), t. č. úředníka na Náměšti, prodáno jest nádobí kovářské . . . (fol. 67.).

Ze svatebních smluv jsou důležity následující: R. 1579. byl přítomen svat. sml. uroz. pan *Jan Jurman z Krásenska* . . . (fol. 223.). L. P. 1609 . . . v městečku Mohelně při přítomnosti dvojct. kněze *Br. Václava Elama*, t. č. správce círk. na Kralicích, a dvojct. kněze *Br. Daniela Strážka*,*) t. č. správce círk. v městečku Mohelně, stala se smlouva . . ., že jest dána za manželku Barbora, dcera Martina Hlavy z Nesovic, dvojct. knězi *Br. Štěpánovi Rašovskému*, t. č. správci círk. v městě Dačicích, . . . (fol. 133.).

---

*) R. 1608. dne 5. června purkmistr a rada městečka Mohelna pod pečetí svou městskou oznámila, že co některé osoby z obce proti Br. Danielovi z unáhlení řekli, před úředními osobami vše odvolali (fol. 189.)

R. 1611. staly se smlouvy při přítomnosti uroz. pana *Jana Čeňka Džbánovského ze Džbánova na dvoře v městečku Mohelně*... (fol. 187.).

R. 1569. stala se smlouva celá a dokonalá mezi pány prostředníky: Uroz. panem *Bartoloměјem Vaneckým z Jemničky a na Valči* a panem *Janem Prušákem Křikovským z Křikosína*, úředníkem na Náměšti.. (fol. 131.).

L. P. 1607 stala se následující smlouva: Blažej Čtverák dobrovolně dal za vlastní dcerku svou v 5 letech, jménem Zuzanu, uroz. paní *Anežce Bohdalické z Bohdalic*, aby ji k dobrému... vésti mohla (fol. 183.).

L. P. 1592 poručil uroz. pan *Jiřík Venčík Osyňský z Osyň*, t. č. úředník na Náměšti, aby každý purkmistr z reštátu svého dluhy konečně do sv. Václava zvyupomínali.. Pak-li by toho neučinili a do sv. Václava příštího takových dluhů nezvyupomínali a z reštátů svých novému purmistru a spolubratřím jeho neodvedli, k statkům jejich s dovolením pana úředníka vsazeno býti má (fol. 184.).

Důležitější poznámky: Již v 16. stol. byly tu *lázně*; bylť úřad městečka Mohelna koupil od Jana *lazebníka*, 7 zl. a 10 gr za 2 zl. 10 gr (fol. 27.); syn jeho Petr se ženil r. 1592. (fol. 83.); dcera Lidmila si r. 1594. brala Pukana z Dukovan (fol. 90.). Když soudcové při obnově úřadu se drživali, *přispívaly „na outratu“ vesnice*: Lhánice dávaly 12 gr a 2 slepice, Kladruby a Popůvky po 9 gr a slepici, Kramolno 6 gr a slepici. Když by toho dávati nechtěli, povinni budou cho-

dívati na soud na zámek (fol. 57.). R. 1601. slul mlynář pod *Ketkovicí* Martin Pykal (fol. 115.).

Dne 11. února 1742 přijeli brandenburští husaři do Mohelna. Městečko musilo jim složiti 20 zl., 30 m. žita, 20 m. ovsa, 12 m. režné mouky; 20 vozů jelo «voršponem». Dne 12. února mašírovalo městečkem 1500 Brandenburků. Dne 18. t. m. přišlo sem 400 Sasů, kteří po 2 neděle tu zůstávali. Ještě 5. března 900 granatírů saských po 6 dní u nás zůstalo (fol. 122).

L. P. 1577. se připomíná Blažek, syn *Matěje, svob. dvořáka v Jestřabí* (fol. 129).

2. *Městská kniha.* Titulní její list chybí; spravena byla za purkmistra Blažeje Šandery r. 1731, převázána r. 1805 za purkmistra Šimona Chytky. Obsahuje kupy a prodeje domů v městečku z l. 1591—1823 a některé události sběhši se zde; na př.:

L. P. 1595. s dovolením uroz. p. *Šimona Vídeňského z Českého Ostrovu*, úředníka na Náměšti, stala se smouva ....

R. 1612. koupil Jakub Sobal s povolením uroz. p. Tomáše Soběhrda z Kozlova (neb Bítešského), t. č. úředníka na Náměšti, kus pole na Starých Struhách za 22½ gr. bílých.

R. 1654. dne 27. listopadu stal se kup domovní s povolením uroz. pana Volfganga Hetzera z Aurachu, hejtmana na Náměšti — za sumu 100 zl. počtu mor.

Poznamenané *události* jsou:

Léta Páně 1611. v sobotu před sv. Vítem vyšel oheň od Kašpara Kalice mezi 17.

a 18. hod. na celém orloji. Zhořelo 46 domů, krov na kostele, ve věži se 3 a na kostele jeden zvon rozlily, radnice, hodiny a zvonec, jehož se užívalo k obecní potřebě, panský dvůr a všecko, co při něm bylo ze dříví.

T. r. potom po 4 nedělích zapálil hrom; 4 domy vyhořely.

R. 1612. byly přelity 2 zvony v Jihlavě a kostel z nuzné potřeby deskami byl přikryt do jistého času.

R. 1628. zjednán jest Jakub, mistr řemesla zednického, soused z města Vel. Meziříčí, aby zdi na věži povýšil, granec udělal, a potom krov cihlami udělal.

L. P. 1726. dne 8. máje mezi pátou a šestou hodinou na polovičním orloji uhodil hrom do věže při kostele.

R. 1752. držána jest generální zemská komise (bylo tu 40 půllánů, 6 čtvrtlánů a 43 chalupníků; mezi tratěmi nazývala se jedna «Nad Spravedlností», jiná «U hamrů», Kotzperk, a j.). Komisařem byl uroz. pan baron *Pilát.*

R. 1769. rozkázala milostivá královna Maria Terezia, aby každá obec její *privilegia* dala si *obnoviti a potvrditi* až do posledního září 1769; která obec toho času zanedbá, tak stará privilegia nic platna nebudou a budoucně hlásiti se nemají. Tak purkmistr Leopold Vostatek a úřad městečka Mohelna dali zavolati celou obec do radního domu a radili se, poněvadž obnovení velké peníze stojí, jak by si mohli pomoci.

Tak sousedé složili za r. 1769 po 1 zl. — 86 zl., za r. 1770. též 86 zl.

Obecní písař Jan Hubert a sousedé Leopold Vostatek a Barta Fraňků odesláni do Vídně k milostpánu Heimerlovi, královskému agentovi. Protože 234 let nebyla privilegia obnovena a mnoho věcí ani čísti se nemohlo, tak musil písař Jan Hubert z Vídně do Brna k slavnému guberniu, aby privilegia nechal vidimírovati.... R. 1771. dostali jsme privilegia z Vídně a útraty všechny činily 342 zl. 31 kr. Poněvadž suma sousedů (172 zl.) byla malá, tak si obec pomohla a prodala role a pastviska.

R. 1819. koupeny damaškové korouhvičky k zdejšímu chrámu Páně za 140 zl. 27 kr; na vydání odprodalo se kus lesa. Následujícího roku zdejší soused Antonín Hruška zjednal *křížovou cestu* za 210 zl.

R. 1835. dne 28. června vyšel z č. 65. oheň; vyhořelo 73 domů, kostel, škola, fara, radnice, velký zvon pukl.

L. P. 1850. dne 2. srpna dopustil Pán Bůh *strašné krupobití*, jímž úroda ve 2 tratích byla zničena.

3. *Registra vinohradní* z l. 1603—1798*) Mají nápis: Registra tyto koupeny jsou za purgmistra Václava Čády, Jakuba Koláře, a bratří jejich a za hornýho Jarolíma, kožišníka, za písaře Nykodyma Kotrby. Letha Paně 1602.

Registra tyto obnoveny jsou za purkmistra Blažeje Šandery, Jana Přibyla, Tomáše Holýho, Bartoňa Fraňka, Tomáše Boudnýho a Karla Jaška, za horných Havla Švoma

*) R. 1608. se činí zmínka o *knihách starých horenských*, jež se nedochovaly (fol. 30).

a Mikuláše Hoška, za písaře Jana Kašpara Mendla, dne 13. prosince 1731.

Obsahují kupy a prodeje vinohradů při městečku Mohelně.

Z nich se dovídáme, že byly vinice ve *Staré hoře* neb na Starých horách*), v *Novosadech* neb Nové hoře**), a že vinaři zdejší měli své vlastní horenské právo***) s horným, později dvěma hornými, v čele. Hornými byli: Jarolím, kožišník (1602, 1607—1609, 1627), Bartoň Koukal (1603—1606), Jan Jelínek (1610—1613), Bartoloměj Komárek (1614—1616), Vavřinec Přepeřil (1617—1620), Bartoň Burda (1621—1624), Pavel Švanda (1625), Tomáš Šidla (1626, 1640—1642), Václav Chmelíček (1627, 1629—1631), Bartoloměj Komárek (1633, 1637—1640, 1644—1645), Vít Procházka (1634—1636), Martin Lukavecký (1643), Jiří Machatý (1646 a 1647), Václav Čuda (1648, 1651—1652), Pavel Batelka (1653), Pavel Naloucký (1654—1661), Jakub Šidla (1664), Jan Vostatek (1666, 1681—1683), Matouš Janáček (1670—1672, 1689, 1690), Šimon Křeček (1673, 1677, 1678), Václav Novotný (1675, 1679, 1693, 1694), Jan Šidla (1679, 1685), Václav Šidla (1684, 1686, 1705), Štěpán Svoboda

---

*) L. P. 1604. ve svátky velkonoční... koupil čtvrt vinohradu ve Staré hoře podle vinohradu pana *Jiříka Džbánovského* Jan Jelínek za 28 zl. (fol. 13).

**) *Nová hora* byla založena r. 1515. na základě privileje daného městečku Janem z Pernštejna (v. listinu 3).

***) Uroz. pan *Jindřich Šubíř na právě horenském*... (fol. 17);... trh podle *řádu horenského*... (fol. 36);... podle *právu horenského*... (fol. 139).

(1688, 1712—1714), Martin Holý (1698), Jakub Holý (1699), Stanislav Vostatek (1700, 1703—1704), Jan Krejčí (1708—1709, 1715), Ondřej Čech (1711, 1716—1720), Havel Švom a Mikuláš Hošek (1721, 1729—1734), Havel Rula (1722—1726), Jiří Holý a Václ. Čech (1727—1728), Blažej Šandera (1737—1738 a 1754), Václav Čech (1739), Vávra Jurka (1737—1746), Kašpar Nejedlý (1747—1748), Jan Přibyl (1749—1753), Jakub Brázda (1755—1758), Jan Punčochář (1759—1760), Polda Vostatek (1761—1766), Tomáš Vostatek (1764—1773), Jan Novotný (1767—1773), Jan Šidla (1774—1784), Jakub Hošek (1785—1789), Josef Chytka (1781—1788), Jan Přibyl (1790—1791), Kašpar Vostrý a Josef Matoušek (1792—1798).

Důležitější zápisy jsou: L. P. 1608. v neděli pátou po třech králích koupil *Br. Daniel Stražek*, t. č. správce círk. v městečku Mohelně, od Havla Duchoně achtel vinohradu ležící v Novosadech.

R. 1609. uroz. pan Jiřík Džbánovský ze Džbánova daroval své manželce *uroz. paní Anežce Bohdalické z Bohdalic* čtvrt vinohradu ležící ve Staré hoře..., a druhou čtvrt v Novosadech... (fol. 17); po 3 letech výš psané vinohrady náležely uroz. panu Jindřichu Šubíři, jenž je t. r. prodal Vavřincovi Vostrýmu... (fol. 17).

L. P. 1614. v svátky svatodušní... koupil *Br. Jan Sedulius*, t. č. správce církevní v městečku tomto Mohelně, achtel vinohradu ležící v Novosadech za 15 zl. (fol. 17).

Dne 21. dubna 1679.... koupil Jan Šidla achtel vinohradu od zdejšího záduší, kteréž Vít Zastoupil k témuž chrámu Páně odporučil, za 7 zl. mor. (fol. 36); Jan Hruška od záduši zdejšího koupil si r. 1679. vinohrad za 3 zl. 30 kr. (fol. 37).

L. P. 1613. stala se smlouva celá mezi ctihodným knězem *Br. Danielem Stražkem*[1]) a ctihodným knězem *Br. Janem Seduliem*[2]) o čtvrt vinohradu ležící v Novosadech... za sumu 84 zl. Závdavku položil Br. Jan 8 zl. (fol. 75).

Po 2 letech zmíněný vinohrad prodal Br. Jan Sedulius, správce církevní v městečku Mohelně, Jakubu Bočkovi a Kašparu, knězi (fol. 96); syn Kašparův Vondra koupil si r. 1618. jiný vinohrad od téhož kněze[3]) za 46 zl. (fol. 136).

Roku 1645. poručila Mariana Šidlová *chrámu Páně zdejšímu* 6 kop (fol. 118).

R. 1678. koupil Jakub Holýho 2 achtele vinohradu s povolením dvojct. p. faráře Kaliny za 4 r. 30 kr. od zaduši (fol. 177).

R. 1724. koupil Václav Staněk vinohrad v Novosadech od dvojct. p. Pavla Bochníka, t. č. kaplana městyse Mohelna, za 25. zl 25 kr. (fol. 250), a v. j.

---

[1]) Do r. 1618. bral splátky pro sirotky † Br. Daniele Br. Jan Sedulius, v letech 1619–1621. Br. Jiřík Erastus (fol. 97).

[2]) Týž byl ještě roku 1617. správcem zdejšího *sboru* (Aug. Kratochvíl, Ivančice, strana 201).

[3]) Ještě r. 1628. Br. Jan Sedulius přijímal zde splátky a Br. Jiříkovi Erastovi na Kralice posílaly se splátky pro sirotky po Danielovi ještě r. 1626. (fol. 157).

Poznámka. Na obálce jest poznamenáno neštěstí, jež stihlo Mohelno r. 1721. dne 11. prosince: Na den sv. Damaza, papeže, vyšel oheň v městě našem Mohelně z Rybářské ulice z domu Jiřího Růžičky, kováře, a spálil 48 domů, faru a školu. V tom prostřed ohni radní dům bez porušení zůstal. Z čehož buď Pánu Bohu věčná chvála. Jenom Dlouhá ulice zůstala.

5. *Práva městská* (opis) z r. 1579. Opsal je r. 1638. Ondřej Nigrinus z Moravské Kamenice, písař městečka Mohelna.

* * *

Když r. 1856. p. starosta mohelnský Růžička poslal do zemského archivu seznam listin a knih zachovaných při městečku, udával právě jen ty, jež podnes jsou drahou památkou Mohelnu. Proto domněnka, že by v posledních letech *„velké množství listin se železným kufrem“* se ztratilo, náleží do říše bájí.

Za laskavé zapůjčení listin a knih vzdávám tímto P. T. p. *starostovi a sl. výboru starobylého městečka Mohelna* své díky.

Znak Petra z Jevíčka. Znak městečka Mohelna z r. 1417.

Dle vyobrazení na domněle nejstarší listině.